

Fråga 2: ”Tidens stora frågor avgörs inte genom tal och majoritetsbeslut utan genom järn och blod” Detta sa Otto von Bismarck i ett tal den 30 september 1862. Diskutera detta påstående med hjälp av källorna och din egna kunskap. Glöm inte att använda de olika källkritiska kriterierna. (15p)

KÄLLA 1

Påståendet: Källa 1 stödjer påståendet ”*Tidens stora frågor avgörs inte genom tal och majoritetsbeslut utan genom järn och blod*”, då Källa 1 har fokus på just Bismarcks väg via strategi och diplomati att nå positionen som rikskansler. Påståendet är också ett citat ur Bismarcks tal han höll 30/9 1862.

URSPRUNG: : **SO-rummet** <https://www.so-rummet.se/fakta-artiklar/otto-von-bismarck-och-tysklands-enande-1864-1871#>, Artikeln ”*Otto von Bismarck och Tysklands enande 1864-1871*” är skriven av Jan-Gunnar Rosenblad (fil.dr. i statsvetenskap) och Gundel Söderholm (fil.dr. i litteraturvetenskap). Båda har varit verksamma vid Stockholms universitetsbibliotek och har gett ut flertal böcker/ artiklar under ämnet nationalism. (besökt sida 2021-10-21, kl 18.20)

SYFTE: Artikeln är skriven av två författare och är hämtat på SO-rummets webbsida. *SO-rummet* är en gratistjänst- s k digital läresurs för de samhällsorienterande ämnena: historia, samhällskunskap, religion och geografi. Sidan har funnits sedan 2011 och har som syfte att vara en politisk neutral webbplats. Det innebär att någon/några har till uppgift att granska sidan så att neutraliteten hålls. SO-rummet vill också vara ett komplement till skolors läromedel och följa svensk skolas värdegrund. SO-rummet vänder sig till lärare, elever och andra intresserade av SO-ämnen, för att fritt ta del av materialet, som är skrivet av många olika skribenter, såväl andra lärare, författare och ämnesexperter/sakkunniga. *Informationen kring SO-rummet hade inte eleverna möjlighet att kontrollera vid provtillfället, men då vi gått igenom Wikipediå noga, skulle ev kunskap därifrån kunna återanvändas till denna något mindre nätsida...*

De två författarna till denna artikel, Jan –Gunnar Rosenblad och Gundel Söderblom, är utbildade i statskunskap och litteraturvetenskap. Båda arbetade en tid vid Stockholms universitetsbibliotek. Författarnas syfte med artikeln(och SO-rummets) är att sprida kunskap om hur det gick till när de tyska fursten-och hertigdömena enades i ett land, Tyskland. Att ge ut böcker och publicera artiklar och att bli läst – är väl ett syfte alla författare har och gäller förmodligen även dessa två. Dessutom kan det vara ett steg i karriären att ge ut böcker och få sina artiklar publicerade. SO-rummets websida är en av Sveriges största länksamling m m, så det är också ett sätt att bli känd för en (yngre) större publik? Ett ytterligare syfte är förstås att tjäna pengar på bokförsäljningen och artiklarna och inte endast få äran...

ÄKTHET: Källan 1 ingår i kapitlet som handlar om Tysklands enande och finns på websidan SO-rummet. Då eleverna inte kan under en provsituation kontrollera äktheten på källan, så har vi lärare garanterat att källan är äkta.

- Om SO-rummet: Webbplatsen startade 2011 och drivs av Robert de Vries som är utbildad gymnasielärare inom historia, religionskunskap och samhällskunskap med många års erfarenhet som SO-lärare i Göteborg. SO-rummet är (ska vara?) en politisk neutral nätplats och tjäna som ett komplement till läromedel samt ska följa svensk värdegrund för skolan. Den tekniska utvecklingen av SO-rummet sköts av Andreas Karlsson som är verksam som webbutvecklare i Lund. På webbplatsen medverkar många olika skribenter. En stor del av SO-rummets textmaterial är därför skrivet av

andra lärare, författare och ämnesexperter/sakkunniga. SO-rummet skriver själva att fakta sällan är objektiv, då den tolkats och kanske tolkats igen och igen samt uppmanar elever att alltid dubbelkontrollera med andra källor om de använder material från sidan.

TID: Detta är en **icke-samtida källa**. Den är skriven långt efter både Bismarcks citat och sedan Tysklands enande 1871. I detta fall kan en icke samtida källa ses som en fördel, då det finns gott om historiska analyser av sakkunniga om just Tysklands enande, vilket författarna säkerligen använt sig utav.

BEROENDE: Källan är en artikel som är skriven av Rosenblad och Söderblom och kan läsas via SO-rummet. Det är en **sekundär källa**.

Då författarduon skrivit böcker och flera andra artiklar om just ämnet nationalism, så kan vi anta att de kanske själva forskat i ämnet, men detta är inget som framgår i källan. Att Bismarck lyfts fram som ledande strateg och diplomat i enandet av Tyskland, skulle kunna anses som att författarna har blivit påverkade av denne strategs kraftfullhet? Glorifiera Bismarcks storhet? Eller så är de själva en produkt av traditionell idealistisk historiesyn? Möjligt, men källor från olika håll styrker att Bismarck hade en framträdande roll i enandet och inte endast hos Rosenblad och Söderbloms artikel. Historiesynen är klart idealistisk med fokus på en person: Bismarck.

TENDENS: Författarna har, utgår vi ifrån, tackat ja till att få sin artikel publicerad på SO-rummets websida. Språket som artikeln har för att beskriva Bismarcks gärningar är fullt av **tendentiösa**

hyllande ord, såsom ” *diplomatins och det politiska spelets mästare*”, ”*Därefter provocerade Bismarck*”, *Bismarcks manövrerande*”. Franska militära sidan lider av ”*förvirring och planlöshet*”. Kanske kan vi ana en lite överdriven fascination hos författarna över den starke, målmedvetne strategen som lyckas i sin plan att få ett enat Tyskland? Bilden som ges i lärobok Samband är inte lika hyllande men diplomaten och militären nämns som styrkesamlade för framgångarna i de tre tyska krigerna som resulterar i enandet av Tyskland. Fler källor visar upp denna bild av Bismarck, men vem vet? Dessa historieskrivare är två män och flera sakkunniga män har beskrivit Bismarck just som den ultimate militären med järnhård preussisk disciplin... En idol i framgångssagan att ena ett land- en redig karlakt, helt enkelt.

VÄRDE: En icke samtida källa som skrivits långt senare än händelsen den skildrar kan ha den fördelen att många andra källor och analyser finns att tillgå och därmed få ihop en säker bild av hur det gick till. Skulle felaktigheter finnas så hade SO-rummets andra skribenter och sakkunniga förmodligen reagerat och stoppat de båda författarnas artikel. Så, en källa med typisk anda av traditionell idealistisk historiesyn som stämmer överens med andra källors bild av både Bismarck och Tysklands enande genom tre krig.

BEGRÄNSNING: Testen är ett utdrag ur en större artikel, som kanske pekade åt ett annat håll kring Tysklands enande - detta kan vi inte veta något om, då vi endast har detta textutdrag att tillgå. Det är en begränsning. Dessutom är texten full av tendentiösa ord som pekar på nästan en glorifiering av denne Bismarck. När en läser textutdraget så kan intrycket lätt bli att hade det inte varit för Bismarcks driv, skulle inte det blivit något enat land, Tyskland.

KÄLLA 2

Bilden: Två kvinnor står bredvid varandra. Kvinnan till vänster håller en väska i ena handen och i den andra ett standar(flagga) med en örn längst ut. Flaggan är ihoprullad och ligger på kvinnans axeln. Kvinnan har hjälm med pigg/spets på mitten, runt midjan hänger ett långt svärd i ett bälte som har tre örnar tryckt på sig. Kvinnan är klädd i en tunn tröja och lång kjol. Hon verkar vara på väg att gå, då kroppen är vänd bort från den andra kvinnan och fötterna är påväg i ett steg...Kvinnan till höger i bilden är vänd mot den andra kvinnan. Hon har en krona på huvudet,(skymtar man en frygisk mössa under kronan vars topp tittar upp?) har armarna i kors och är också klädd i någon slags klänning/ tunika som har en liten lilja på bröstet och undertill en lång kjol. Kvinnan håller armarna i kors över bröstet. De båda kvinnorna tittar stint på varandra. En bildtext finns och det står följande: Germany : "Farewell, Madame, and if-" "France: "Ha, We shall meet again!"

Tolkning: De båda kvinnorna symboliserar var sitt land. Kvinnan till vänster är Tyskland, vilket kan ses via hjälmen som har den tyska kejsarliga piggen mitt på+ bältet har den tyska örnen). Kvinnan till höger är Frankrike. Hon är symbolen "Marianne" sedan Franska revolutionen och bär den franska liljan på bröstet. Med lite god vilja kan det dölja sig en toppig revolutionsmössa: den (röda) frygiska mössan, under kronan... Texten stödjer också att det handlar om Tyskland och Frankrike som "talar" med varandra.

Tolkning: Frankrike är argt på Tyskland för att Frankrike förlorade kriget (1871).

Om vi tittar på ansiktsuttryck och kroppshållning, så är kvinnan till höger, som symboliserar Frankrike, med franska liljan på bröstet och landssymbolen Marianne i krona, är mer ilsk /sur i både blick och kroppshållning med armarna bestämt i kors över bröstet. Den andra kvinnan som symboliserar Tyskland via hjälmen, örnen på standaret/på bältet, har också en bestämd blick, men kroppsspråket är öppet. Att Frankrike är sur och arg har sin bakgrund i utgången av det Tysk-Franska kriget, i vilket Frankrike förlorade både land och anseende mot Preussen och det nya enade Tyskland.

Tolkning: Frankrike vill ha revansch mot Tyskland. Texten säger att Tyskland säger farväl, medan Frankrike lite nonchalant hälsar tillbaka med ett "Ha, vi ses igen". Det svaret från Frankrike tillsammans med franska kvinnans kroppsspråk visar tydligt att det inte är något trevligt möte som ska avslutas, utan hämnd för kriget mot Tyskland. Tyska kvinnan har packat väskan och lämnar, men Frankrike " vill ses igen". Kriga och vinna tillbaka marken de förlorat (och äran?).

Bilden:1873, Kvinnan till vänster i bilden är beväpnad och har ett långt svärd (säkert av järn...) och med detta svärd har hon erövrat delar av Frankrike. Nu är dessa delar införlivade med Tyskland och hon har packat väskan och åker hem. Kvinnan till höger är obeväpnad, men hennes blick är arg och i repliken säger hon att de båda ska ses igen. Vad detta framtida möte innebär, kunde samtidens läsare bara spekulera i, förmodligen menas hämnd= krig? Vi sitter med facit och vet att det blev krig, som startade 1914...

Påståendet: : Källa 2 **stödjer inte** påståendet. ”*Tidens stora frågor avgörs inte genom tal och majoritetsbeslut utan genom järn och blod*”. Tittar du endast på bilden förekommer inget blod och järnet(svärdet) hänger oanvänt runt midjan på den ena kvinnan som packat väskan och är påväg. Däremot samtalar de. Dock om du har bakgrundskunskaper så förstår du varför kvinnan till höger hotar som hon gör i sin replik, då hon (Frankrike) förlorat mark och anseende till Tyskland och vill ha tillbaka allt.

URSPRUNG: De sista tyska ockupationstrupperna i Frankrike lämnade landet den 16 september 1873, vilket inspirerade denna John Tenniel- tecknade kommentar i ”*Punch Magazine*”. Punch Magazine var en brittisk veckotidning för humor och satir.

SYFTE: Denna teckning är en karikatyr, gjord av John Tenniel. En karikatyr har som uppgift att överdriva och på ett satiriskt uttryck dra något till sin spets/ ytterlighet, gärna framkalla skratt hos betraktaren. En karikatyr kan vara politisk, men behöver inte endast begränsas till denna genre, utan driver hej vilt med allt och alla i ett samhälle. Karikatyren är publicerad i en brittisk satirisk tidning och det är från engelskt perspektiv händelsen skildras. En tidning som Punsch Magazine är beroende av köpare, likaväl Tenniel vill bli publicerad och få betalt för sin bild. Pengar finns också som ett bakomliggande syfte för både tidning o tecknaren.

TID: Detta är en teckning som är gjord 9 år efter Bismarcks tal och är visserligen nära i tid, men ej samtida, då påståendet utgår ifrån Bismarcks tal 1862 och bilden visar resultatet efter tre krig senare. Teckningen visar dock på att Bismarcks tal om järn och blod(krig) fungerade, med ett förlorande Frankrike. Tyskland lämnade Frankrike 1873 efter att ha fått sina pengar(krigsskuld) från Frankrike.

BEROENDE: Denna källa har påverkats av tiden efter Bismarcks tal och skildrar resultatet för Frankrike ur ett satiriskt perspektiv via en karikatyr. Teckningen är en **sekundär källa** som förmodligen fångar upp den allmänna brittiska opinionens uppfattning om tyskarnas agerande mot fransmännen och tvärtom. Tidningen Punch Magazine syfte är att roa (och oro?) sin publik och vill förstås sälja tidningar, vilket med största sannolikhet styr dess innehåll. Klart beroende finns.

TENDENS: Tendensen är stor i en tidning av Punsch Magazines slag. Dess syfte är att driva med saker och ting i samhället och framkalla skratt och detta vet tidningens köpare. Det gäller att ta upp aktuella händelser och här påverkar tidningen vad som ska publiceras, vad den allmänna opinionen tycker och förstås vem som tecknar. En karikatyr använder sig gärna av stereotyper och detta kan vi se i de två kvinnorna som symboliserar två länder, den spända situationen mellan de båda länderna p g a krigets effekter dem emellan och att texten i bilden antyder att hämnd är på gång. Klar tendens i teckningen.

VÄRDE: En karikatyr får ofta sin fulla (skratt)effekt om betraktaren har bakgrundskunskaper i det som bilden skildrar, men kan förstås fungera även utan. En bild visar en effekt av Bismarcks tal 9 år senare har ett bra värde, även om den inte är en primärkälla. Den visar att läget absolut inte är lugnt efter freden mellan Tyskland och Frankrike varav den senare är

förolämpad i dubbel bemärkelse (förlorat mark till Tyskland och fick stå värd för att lyssna till det nya enade Tyskland som ”kom till ” i hjärtat av Frankrike- Versailles.).

BEGRÄNSNING: En karikatyr är överdriven till sin natur. Den är beroende av i detta fall tidningen som väljer att publicera eller ej, tecknaren och det folk vill läsa.

EGEN KUNSKAP: I läroboken står det om Bismarcks diplomatiska och strategiska egenskaper som banade väg till Tysklands enande. På hemsidan finns dokument som skildrar mer detaljerat det tyska enandet. Lektionsgenomgångar har använts till att uppmärksamma nationalismen som enar/förenar länderna i Europa först, för att sedan gå över i tävling och imperialism. Vi har läst olika citat från makthavare som i imperialistisk anda hävdar sin rätt över andra folk, varav Bismarck och Tysklands kolonijakt och handel har diskuterats. Någon utav dessa inhämtade kunskaper går utmärkt att ta med i jämförandet av dessa två källor.

DISKUSSION: Här skall de källkritiska kriterierna jämföras och utvärderas mellan källorna utvärderas och viktas tillsammans med den egna kunskapen.

Olikheter:

Det är två olika källor: Källa 1 är en text, Källa 2 är en bild.

Källa 1 Texten är ifrån SO-rummet, en digital websida, Källa 2, bilden är en karikatyr från 1873, publicerad i en tidskrift Punsch Magazine.

Källa 1 utgår ifrån Bismarck som person och har en ideologisk historiesyn, Källa 2 visar två kvinnor som symboliserar skeendet 1873 mellan Frankrike och Tyskland och vilar på en materialistisk historiesyn.

Likheter:

Båda källorna har män som skapare.

Båda källorna visar att Bismarcks framfart skapar oordning i Europa.

Båda källorna beskriver Tyskland och Frankrikes maktpolitiska strävanden

Ingen utav källorna är direkt samtida med påståendet. Källa 1 är skriven långt efter Bismarcks tal/ citat, Källa 2 är tecknad 11 år efter.

Båda källorna är tendentiösa.

Summera: Påståendet ” *stora frågor avgörs inte genom tal och majoritetsbeslut utan genom järn och blod*” ställer sig KÄLLA 1 positiv till medan KÄLLA 2 stödjer det inte.

Fråga 2 ska tydligt ge berätta:

- Hur de båda källorna besvarar påståendet (JA,NEJ eller om det finns både och och resonera kring detta)
- Det ska finnas en källkritisk genomgång utav ursprung, syfte, de källkritiska kriterierna.
- Visa upp någon egen kunskap.
- En diskussion som tar upp något utav källornas källkritiska värden och jämföra med den egna kunskapen.
- Summera och besvara påståendet.